

3. Райгородский Д.Я. [редактор-составитель] Практическая психодиагностика. Методика и тесты. Учебное пособие. — Самара : Издательский Дом «БАХРАХ», 1998. - С. 593.

ПОСОХОВА Я.С.

кандидат психологічних наук,
викладач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківський національний університет внутрішніх справ,

ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ ПАТРУЛЬНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Вступ. Умови сьогодення потребують нових емпіричних напрацювань на вивчені раніше об'єкти психологічних досліджень, не виключенням є потреба в сучасному висвітленні проблематики професійної ідентичності, професійного становлення, ефективності фахівця в умовах інноваційної діяльності. Так, ідентифікація передбачає формування особистісних особливостей професіонала, в яких проявляються його уявлення про своє місце в соціальному та професійному середовищі, рівень діяльності, що визначає ставлення професіонала до дійсності. Професійне становлення передбачає певні етапи, пов'язані зі специфічними психофізіологічними і соціально психологічними особливостями, що забезпечують успішне виконання професійної діяльності. Сучасні дослідження ґрунтуються на вивченні особистості в період професійної підготовки – навчанні (Д.О. Ісаєва, С.Д. Некрасов, Т.М. Буякас, Н.В. Антонова, Б.А. Ясько, Є.В. Харитонова, Г.Г. Танасов, Л.І. Мороз) [1, с.34-35]. Ми також спираємось на те, що базовою передумовою у формуванні професійної ідентичності виступає професійна соціалізація та період підготовки, оскільки на початковому етапі входження в професію важливо створити психологічно - педагогічні умови для самореалізації фахівця в майбутній професійній діяльності.

Мета дослідження. Вивчення ідентифікаційних характеристик особистості патрульних поліцейських на етапі навчання та в період професійної діяльності.

Результати дослідження, обговорення та висновки. Для досягнення поставленої мети нами було використано тест «Хто Я?» (М. Кун, Т. Макпартленд; в модифікації Г.Г. Татарової та Т.В. Румянцевої). Вибірку склали 302 патрульних поліцейських. Діагностика проводилася на етапі первинної професійної підготовки (слухачі) та після 6 місяців служби (патрульні поліцейські). Питання «Хто Я?» безпосередньо пов'язане з характеристиками сприйняття людиною самої себе, тобто з її образом «Я» або я-концепцією [2, р. 69].

Інтерпретаційний підхід Г.Г. Татарової зорієнтований на виявлення та аналіз чотирьох класів самопрезентаційних характеристик. Показник за шкалою «К2» (самовизначення, що представляють індивіда як соціальний об'єкт) дорівнює на етапі підготовки 22.31 ± 1.59 , на етапі професійної діяльності цей показник є вірогідно більш високим та складає 24.82 ± 0.72 , $p \leq 0,05$. Це пов'язано з розширенням діапазону уявлень правоохоронців щодо сфери своєї соціальної активності, стосовно діяльності працівника патрульної поліції, кола своїх прав та обов'язків, тому зміни у сприйнятті себе як соціального об'єкту виявляється у збільшенні характеристик Я – образу, тоді як слухачі – майбутні правоохоронці не використовують відповідні характеристики щодо визначення власного «Я». За шкалою «К3» (суб'єктивні самовизначення, які пов'язані зі соціально-релевантними характеристиками поведінки) показник на етапі підготовки склав 67.5 ± 0.89 , на етапі професійної діяльності – 69.35 ± 0.74 , $p \leq 0,05$.

Звідси, на етапі професійної діяльності досліджувані відчувають себе об'єктом власної рефлексії, всі особистісні чи поведінкові прояви сприймаються

ними як суб'єктивно значущі. Не було визначено вірогідно значимих відмінностей показника за шкалою «К1», яка віддзеркалює самовизначення індивіда як "фізичного" об'єкту, тобто включення до реальної професійної діяльності не актуалізує сприйняття себе у фізичному сенсі. За шкалою «К4» (самовизначення, які в тій чи іншій мірі іррелевантні стосовно соціальної поведінки) також не було зафіксовано відповідей серед поліцейських на етапі професійної діяльності на відміну від етапу підготовки. Це свідчить про те, що патрульні поліцейські не сприймають себе абстраговано від будь-якої конкретної соціальної ситуації чи інших людей, тоді як у слухачів простежується певне трансцендентальне сприйняття власного Я.

Інтерпретаційний підхід, запропонований Т.В. Румянцевою, дозволяє деталізувати якісний зміст ідентичності досліджуваних. При аналізі результатів за шкалою «Соціальне Я» було встановлено вірогідне підвищення ідентифікаційної характеристики «Пряме позначення статі», за якою показник на етапі підготовки склав 4.14 ± 0.53 , на етапі професійної діяльності – 3.24 ± 0.34 , $p \leq 0,05$. Це свідчить, що у процесі професійної діяльності ідентифікація себе за статтю у досліджуваних набуває меншої вираженості. Показник «Навчально-професійна рольова позиція», на етапі підготовки склав 7.76 ± 0.81 , на етапі професійної діяльності – 9.24 ± 0.57 , $p \leq 0,05$, що говорить про значущість професійної діяльності в житті для працюючих поліцейських, а також в наявності стійкому уявленні про себе і свої можливості, про сформовану професійну ідентичність. Показник «Світоглядна ідентичність» на етапі підготовки склав 2.09 ± 0.31 , на етапі професійної діяльності – 0.59 ± 0.66 , $p \leq 0,05$. Таким чином, для патрульних поліцейських менш значущими у визначенні власного «Я» стають прояви політичної, конфесійної та світоглядної ідентифікації, що, з нашого погляду, пояснюється вимогами до виконання своїх професійних обов'язків незалежно від цих характеристик. Не визначено

вірогідних відмінностей за такими ідентифікаційними характеристиками як «Сімейна приналежність», «Етнічно-регіональна ідентичність», «Групова приналежність», «Сексуальна роль», отримані дані свідчать, що у процесі професіоналізації не відбувається істотних змін означених ідентифікаційних характеристик. За шкалою «Матеріальне Я» встановлено, що патрульні поліцейські не ідентифікують себе за такими ознаками як наявність квартири, автомобіля, а також не дають оцінку своїй забезпеченості, ставленню до матеріальних благ (бідний, багатий та ін.), на відміну від слухачів. Встановлено, значущість складових «Комунікативного Я» знижується на початковому етапі професійної діяльності. Ми вважаємо це наслідком збільшення обсягу та інтенсивності професійного спілкування, тобто «перевантаженістю» професійною комунікацією.

За шкалою «Фізичне Я» показники за ідентифікаційною характеристикою «Фактичне описання своїх фізичних даних» показник на етапі підготовки дорівнював $3,93 \pm 0,59$, на етапі професійної діяльності показник є вірогідно більш низьким – $1,76 \pm 0,46$, $p \leq 0,05$. Отже, на початковому етапі професійної діяльності фізичні дані стають менш важливими для саморепрезентації патрульних поліцейських. За характеристикою «Суб'єктивне описання своїх фізичних даних» показник не виявив вірогідне підвищення, тобто, включення до професійної діяльності не актуалізує цю характеристику. За ідентифікаційною характеристикою «Пристрасті в їжі, погані звички» у слухачів збільшуються, бо набувають компенсаторного характеру щодо стресових ситуацій та емоційного напруження. За шкалою «Діяльнісне Я» показник за ідентифікаційною характеристикою «Діяльність, інтереси» показник на етапі підготовки склав $4,97 \pm 0,28$, на етапі професійної діяльності показник є вірогідно більш низьким та складає $2,65 \pm 0,39$, $p \leq 0,05$. Тобто, заняття, діяльність, інтереси, захоплення, досвід на етапі професійної діяльності

меншою мірою виявляють себе в ідентифікаційних процесах у зв'язку із переорієнтацією сфери соціального буття та актуалізацією професійної самореалізації. Було виявлено вірогідне підвищення показника ідентифікаційної характеристики «Персональна ідентичність» у працюючих поліцейських порівняно зі слухачами. Тобто, особистісні якості, особливості характеру, опис індивідуального стилю поведінки, персональні характеристики; емоційне відношення до себе стають більш значущими на етапі професійної діяльності [1].

Отже, динаміка показників відбивається в поглибленні уявлень про сутність та значущість своєї роботи, удосконаленні професійних перспектив, посиленні професійної мотивації та впевненості в тому, що професійна діяльність дозволяє отримувати внутрішнє задоволення.

Перспективи подальших досліджень. Ми вбачаємо, що одним із головних напрямків вирішення досліджуваної проблеми має бути розробка психологічних технологій щодо оптимізації формування професійної ідентичності патрульних поліцейських на кожному з етапів професіоналізації.

Список літератури:

1. Посохова Я.С. Психологічні особливості професійно-правової ідентичності правоохоронців (на прикладі поліцейських підрозділів України): дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 / Яна Сергіївна Посохова; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. - 232 с.
2. Kuhn M.H. An empirical investigation of self-attitudes / M.H. Kuhn, T.S. McPartland // American Sociological Review. – 1954. – P. 68 – 76.